

Gemeente van onze Heer Jezus Messias

1. Vandaag gaan alle ogen uit naar een hoer ! Nee, zo zegt Matteüs het in zijn geslachtsregister niet, je zou bijna zeggen, hij houdt het netjes, hij spreekt – in vers 5 – alleen van 'Rachab', maar zo doet de verteller het in Jozua 2 wel. Het is het eerste woord dat in het verhaal klinkt, als de twee verspieters op pad gaan: Ze gingen en kwamen in het huis van een hoer.' Pas daarna zegt de verteller: 'en haar naam was Rachab'.

In deze Adventstijd lezen we bepaald ongemakkelijke verhalen. Vandaag niet minder dan vorige week, of misschien moet je nog wel zeggen, vandaag nog ietsjes meer dan vorige week. Tamar verkleedde zich ten slotte als hoer, hier *is* Rachab een hoer. Het zijn verhalen/situaties waar je ongemakkelijk van wordt, waarvan je niet goed hoe je kijken moet. Er is een neiging om weg te kijken, maar er is ook een neiging om te kijken, een beetje stiekem, want je wilt toch wel weten hoe dat verder gaat. Toch?

Zo'n verhaal van vanmorgen heeft iets spannend, helemaal als je dan ook nog in de wereld van de spionage terecht komt. Die wereld wil nog wel eens samen gaan met de wereld van de prostitutie (Mata Hari). Het zijn werelden van geheimzinnigheid, van goed je ogen de kost geven, en van zaken die nu juist niet gezien mogen worden.

2. Ik wil nog even terug naar Matteüs. Kijken we naar zijn evangelie, dan zien we dat dat niet met een geboortekaartje begint, niet met het verhaal van Jezus' verwekking, nee, Matteüs laat er een geslachtsregister, een stamboom aan voorafgaan, om zo te laten zien dat Jezus gezien moet worden als staande in heel die lange traditie van Israël. Jezus hoort bij die lange reeks van verwekkingen die Gods geschiedenis met zijn volk Israël hebben voortgedreven. Hij vormt het culminatiepunt daarvan.

In die lange lijst van voorouders is het voorkomen van de naam van Rachab toch verrassend te noemen. Ten slotte wordt nergens in het Oude Testament vermeld dat zij trouwde – met iemand van het volk Israël – en kinderen kreeg. In geen van de geslachtsregisters van het Oude Testament komt zij voor. Matteüs voert haar zelfs op als de moeder van Boaz, u weet wel, de man van Ruth, en daarmee als betovergrootmoeder van David. Het feit dat Matteüs haar beroep onvermeld laat, mag al een aanduiding zijn dat het bij hem daar niet om draait. Voor hem is zij allereerst 'vrouw van Salmon', en direct daarna of daarbij: 'moeder van Boaz'. Een voormoeder van Jezus zelf dus!

De vraag die we vanmorgen moeten proberen te beantwoorden, is waarom Matteüs deze Rachab hier noemt. Hij had haar ook gewoon weg kunnen laten. Je had er heel wat minder opmerkingen over gekregen dan nu het geval is. Want Matteüs kan zo'n ongemakkelijk gegeven als het feit dat ze prostitué is, nu wel weggelaten hebben, maar noem je haar naam, dan komt dat verhaal van Jozua 2 wel direct naar boven, en dan weten we allemaal wel weer over wie het gaat. Wat wil hij door haar in Jezus' stamboom een plek te geven tot uitdrukking brengen?

3. Misschien is het goed om dan te beginnen met te zeggen dat het hier gaat om een gestalte die aan het begin staat van de *Vroegere Profeten*, de boeken Jozua tot en met Koningen. Wij mogen dan altijd gewend zijn om deze boeken als historische boeken te beschouwen, in de joodse traditie worden ze als profetische boeken beschouwd, als *Vroegere Profeten*, waar Jesaja, Jeremia, Ezechiël en de twaalf kleine profeten de *Latere Profeten* worden genoemd. Zo moeten we ze ook lezen: als boeken die blijken van een profetische blik op de geschiedenis. Wat profeten doen? Dat is allereerst je op een andere manier naar de werkelijkheid laten kijken, steeds onder de noemer van de vraag naar *recht* en *gerechtigheid* dan wel onder de noemer van de vraag naar *trouw* en *solidariteit*. Het zijn vier grondbegrippen die steeds in de profetische boeken naar voren komen. Het zijn de eerste lenzen waarmee de samenleving wordt bekeken en dan ook beoordeeld. En het zijn die laatste twee termen: *trouw* en *solidariteit* die ook in ons verhaal voorkomen (2:12,14) en daarin een belangrijke rol spelen.

4. Daar helemaal aan het begin van die profetische boeken staat Rachab. Zo bekend als ze mag zijn, haar naam komt toch maar een tweetal keren voor. Als u weet wat haar naam betekent, dan kijk je toch wel even op, misschien moet ik wel zeggen dat je niet echt goed weet hoe je dan moet kijken. 'Wijd' betekent haar naam. Dat haar naam in de joodse traditie niet vaak voorkomt, kan je dan ook begrijpen, wie noemt zijn kind nu zó, wetend wat haar beroep is. Het heeft sommige exegeten er dan ook toe gebracht om over haar te spreken als mevrouw 'Wijdbeens'. U voelt zich ongemakkelijk, ik zie het al, maar dat zijn wel de connotaties die met dit verhaal gegeven zijn. Ongemakkelijke verhalen zijn het, ten minste als je op dat soort dingen gaat letten, als je oog daar steeds op valt. Maar het verhaal doet dat uiteindelijk niet. Die wil dat je

daar doorheen kijkt, dat je niet met je morele bril naar deze vrouwen kijkt, maar dat je op een andere manier naar deze vrouwen kijkt: naar hoe zij handelen en naar wat zij zeggen.

5. Weet u wat ik nu het liefste zou doen, dat is u vragen om met mij naar beneden gaan, het leerhuis in. Dan zou ik u daar kunnen laten zien hoe prachtig Jozua 2 is opgebouwd: in concentrische cirkels, hoe de buitenste schil bestaat uit de zending door Jozua van twee verspieters (v. 1a) helemaal aan het begin en helemaal aan het slot: de terugkeer van diezelfde twee verspieters bij Jozua (v. 23-24). Daartussenin: het komen in het huis van Rachab (v. 1b-3/5) en aan de andere kant het weggaan uit haar huis (v. 21b-22). En daar weer tussen: de twee mannen die het dak opgaan (v. 4/6-8) om daarna weer van het dak af te gaan (v. 15-21a). Zo bouwen de bijbelse vertellers hun verhalen dikwijls op om dan in het midden, in het centrum van het verhaal (2:8-14), het belangrijkste te laten horen. Dan moet u ook naast het feit dat het verhaal in het midden zijn hoogtepunt vindt, ook nog zien dat het zich op het geografische hoogste punt afspeelt, op het dak, waar eerder de twee mannen naar waren opgeklommen, en nu – precies in het midden – ook de vrouw. Daar op het dak klinken verrassende woorden, waarin zich iets van Vrouwe Wijsheid manifesteert, iemand die inzicht heeft in de situatie. En dat niet alleen, maar die deze kennis ook bepalend laat zijn voor haar handelen. Daar wil bij ons nog wel eens een probleem zitten, dat we de kennis wel hebben, maar dat deze kennis niet in ons handelen doorwerkt.

6. Zo begint ze, met het laten horen van die kennis aan die twee mannen: ‘Ik weet dat de Heer u het land gegeven heeft.’ Hoe ze dat weet, legt ze direct daarna uit: ‘want wij hebben gehoord.’ Opvallend toch: kennis die gebaseerd is op wat ze gehoord heeft. Gaat dat bij ons ook zo? Je hebt iets gehoord, en weet je het dan ook? Het zijn boeiende vragen die hierachter wegekomen, zaken die de vraag oproepen hoe dat bij ons zit, hoe wij kennis krijgen.

We moeten hier goed op haar redenering letten. Want hoe weet ze dat? Er wordt immers alleen maar verteld van de uittocht en van er aan de andere kant van de Jordaan gebeurde met de twee koningen die zich tegen de doorgang van het volk verzetten? Dat was het. Hoe kan Rachab dan zeggen: ‘Ik weet dat de Heer u het land gegeven heeft’? Gemeente, waar zij blijk van geeft, dat is van inzicht, van inzicht in wat er gebeurd is, van inzicht in de geschiedenis van God met zijn volk, dat in dat handelen van Hem een lijn zit: van uittocht, van aan de andere kant van de Jordaan staan om dan te weten (!) dat Israël straks het land aan deze zijde van de Jordaan wordt gegeven. Waar Rachab blijk van geeft, is van inzicht in Gods geschiedenis. Heb je dat, dan kan je die lijn zelf doortrekken, en dat is wat ze doet, na van de uittocht gehoord te hebben en van wat er aan de overzijde van de Jordaan, hier vlakbij is gebeurd. Dan begrijp je/dan weet je dat Hij zijn volk het land aan deze zijde wil geven. Wat Rachab doet, is simpelweg (sic) de lijn doortrekken. Dat is het wat ze ziet: God gaat zijn on(!)gekende gang.

7. En daar blijft het dan niet bij, gemeente, bij die kennis, bij dat weten, zoals zo vaak bij ons. Dat we niks doen met de kennis die we hebben.

Ik neem aan dat u wel begrijpt, over welke kennis ik het hier heb. Over die kennis die een ieder van ons in het geloof opbouwt. Nu moet kennis bij ons opgebouwd zijn uit ervaring, we moeten het zelf mee gemaakt hebben, Rachab laat ons zien dat kennis ook nog op een andere manier opgebouwd kan worden, door wat je gehoord hebt van deze God, en hoe je daar zelf kennis uit ontstaat. Het is een kwestie van uit dat handelen van God zelf conclusies trekken. Wij hebben vaak dikwijls eindeloos veel vragen aan en voor God, maar zou dat ook gebeuren, als we eens zo te werk zouden gaan als Rachab. Kijk, dat moet dan natuurlijk wel: er zelf mee aan de slag, zoals Rachab. Dat begint wij wat je gehoord hebt, vast ook wat je vanmorgen gehoord hebt, om dan opeens op basis daarvan te weten – ‘ik weet het’ – hoe die geschiedenis van God zijn vervolg krijgt.

8. Het is die kennis die heel haar handelen zal bepalen, en ook al bepaald heeft. Met die kennis sta je namelijk opeens heel anders in de wereld. Daarvan geeft Rachab blijk.

Met de kennis die je dan hebt, durven mensen het aan, durft Rachab het aan om tegendraads te zijn, wat zeg ik om burgerlijk ongehoorzaam te zijn. Dan begrijp je ook waarom ze eerder de koning van Jericho heeft weerstaan, door niet alleen tegen hem maar steeds te zeggen: ‘Ik weet niet’, maar vooral ook door niet te doen wat hij haar vraag: de uitlevering van de twee spionnen. Die kennis heeft haar handelen bepaald, die zal ook het vervolg (2:12-13) bepalen. Dat vervolg waarin zij heel handig een akkoord zoekt te bereiken met deze twee verspieters. Moet ik mij in de taal van de Bijbel uitdrukken, dan zeg ik dat zij een verbond zocht te sluiten met deze twee mannen. En een verbond, u weet het, daarin draait het om *trouw* en *solidariteit*. Jij toont je loyaliteit, en dat verlang je ook van de ander.

Kijk gemeente, want dat is wat ze ziet aankomen, dat als God het land geeft, dat anderen, dat de huidige inwoners daar de dupe van zullen worden. Die kennis probeert zij nu heel handig tot eigen voordeel te laten zijn. Hoe zij dat doet? Door hen een eed te laten zweren: zij heeft zich loyaal aan hen betoond, dat verwacht zij ook van hen terug, als zij het op haar beurt nodig heeft, straks als zij het land binnengaan. Een toezegging wil zij dat zij straks niet zelf ook de dupe wordt.

9. Hoe ik dat zou willen noemen: berekenend geloven. Dat kunt u dan ook als thema boven mijn preek zetten: berekenend geloven. Zag ik u aan het begin van mijn preek *ongemakkelijk* kijken, nu zie ik u *raar* opkijken, de wenkbrauwen fronsen. ‘Berekenend geloven, hoe kan je dat nou zeggen?’ Nee, dat lijken geen twee woorden die erg bij elkaar passen: berekenend en geloven. Bij ons heeft dat over het algemeen een negatieve klank, wanneer van iemand gezegd wordt dat hij een berekenend persoon is. Maar waarom eigenlijk? Waarom zou je je zaken niet goed mogen doorrekenen. Elke bouwer van een huis of toren doet. Doe je het niet, dan kan dat namelijk ook helemaal verkeerd uitpakken. En dan krijg je het verwijt: je had wel eerst een berekening moet maken, hoe kan je nu zo dom (!) zijn! Maar klinkt dat woord in de taal van het geloof, dan zeggen we dat het niet past. Intussen zie je het hier in Jozua 2 wel gebeuren. En er is geen verteller die er wat zegt. Ik zal het u nog sterker zeggen, ook Jezus bepleit zo’n houding. Nee, dat moeten we niet in het Matteüsevangelie zijn, maar in Lucas. Hebt u een bijbeltje bij u? Wilt u dan Lucas 14 eens opslaan. Jezus heeft het daar over het discipelschap en wat daar bij hoort, hoeveel dat kost. En moet u dan zien wat hij daarna zegt. Dan vertelt hij twee verhalen waarin hij duidelijk maakt dat het een kwestie van berekening is, dat je moet berekenen of jou dat discipelschap wel lukt. Gaat het niet, dan kan je beter ook maar ophouden met hem te volgen.

Wat je daardoor laat zien, door dat zo zorgvuldig te berekenen? In elk geval dat je wijs bent, dat je iemand bent die goed over de dingen nadenkt, die nadenkt, of hij dat wel kan: messiaan zijn, volgeling van de Messias.

10. Kijk gemeente, dat is het, dunkt mij, dat Matteüs ertoe heeft gebracht om Rachab in zijn geslachtslijst op te nemen. Omdat het hem om een vrouw gaat die gevoel heeft, die gevoel heeft voor die geschiedenis van God, omdat zij die kan doordenken, in de brede betekenis van het woord, en dan begrijpen waarom het gaat. ‘Ik weet het’ om dan vanuit die kennis te denken en te handelen, berekenend, precies zoals een leerling van de Messias moet zijn.

In de Naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest. Amen.

*2^e Adventszondag, 8 december 2013
Bosbeskapel, Den Haag
ds. Nico Riemersma*

Jozua 2,1-24

- 1 Jozua, de zoon van Nun, zond van Sittim in het geheim twee verkenners uit
ze zei:
‘Gaaf, bezie het land, en wel Jericho.’
Zij gingen en kwamen in het huis van een hoer,
haar naam was Rachab,
daar legden zij zich neer.
- 2 Toen werd aan de koning van Jericho gezegd:
‘Zie, vannacht zijn hier mannen van de Israëlieten gekomen om het land te verspieden.
- 3 De koning van Jericho zond daarop een bode aan Rachab:
‘Doe de mannen uitgaan die tot u zijn gekomen, die uw huis binnengegaan zijn,
want om het gehele land te verkennen zijn zij gekomen.’
- 4 De vrouw had de beide mannen genomen en hen verborgen gehouden,
zij zei:
‘Zeker, die mannen zijn tot mij gekomen,
maar ik weet niet, vanwaar zij zijn.
- 5 En het geschiedde bij het sluiten van de poort bij duisternis dat die mannen zijn uitgegaan;
ik weet niet, waarheen die mannen gegaan zijn.
Achtervolg ze snel, zodat u ze nog kunt inhalen.’
- 6 Zij had hen echter op het dak doen klimmen
en hen verstoppt onder de vlasstengels die zij uitgespreid had liggen op het dak.
- 7 Die mannen nu achtervolgden hen in de richting van de Jordaan naar de doorwaadbare plaatsen,

en men sloot de poort, zodra de achtervolgers uitgegaan waren.
8 Voordat zij echter zouden neerleggen, klom zij tot hen op het dak.
9 Ze zei tot de mannen:
‘Ik weet dat JHWH u het land gegeven heeft
en dat de schrik voor u op ons gevallen is
en dat alle inwoners van het land voor u sidderen.
10 Want wij hebben gehoord,
dat JHWH de wateren van de Schelfzee voor uw ogen heeft doen opdrogen,
toen u uitging uit Egypte,
en wat u gedaan hebt aan de beide koningen der Amorieten aan de overzijde van de Jordaan,
Sichon en Og, die u met de ban geslagen hebt.
11 Toen wij dat hoorden,
versmolt ons hart
en er bleef bij niemand meer enige geestkracht over vanwege u.
Werkelijk JHWH, uw God, is een God in de hemel boven en op de aarde beneden.
12 Nu dan, zweert mij toch bij de JHWH,
dat, aangezien ik u solidariteit bewezen heb,
u ook aan mijn familie solidariteit zult bewijzen;
geeft mij een teken van trouw,
13 dat u mijn vader en moeder, mijn broeders en zusters en al de hunnen in leven zult laten
en dat u ons van de dood zult redden.’
14 Toen zeiden de mannen tot haar:
‘Onze zielen in jullie plaats in de dood,
indien u deze zaak van ons niet maar bekendmaakt.
Wanneer dan JHWH ons het land gegeven heeft,
zullen wij u solidariteit en trouw bewijzen.’
15 Zij liet hen met een touw door het venster afdalen,
want haar huis was gelegen op de buitenzijde van de stadsmuur,
op de muur woonde zij.
16 Ze zei tot hen:
‘Gaat naar het gebergte, opdat de achtervolgers u niet aantreffen
en verberg u daar drie dagen, totdat de achtervolgers zijn teruggekeerd;
daarna kunt u uws weegs gaan.’
17 De mannen zeiden tot haar:
‘Wij zullen ontslagen zijn van deze eed aan u, die u ons hebt doen zweren:
18 zie, wanneer wij het land binnenkomen,
moet u dit koord van scharlakenrode draad binden aan het venster
waarlangs u ons hebt laten afdalen,
en uw vader en uw moeder, uw broeders en de gehele familie bij u in huis bijeenbrengen.
19 Ieder, die dan uit de deur van uw huis uitgaat,
diens bloed komt op zijn eigen hoofd,
maar wij zijn onschuldig;
al wie echter bij u in huis zal zijn,
diens bloed komt op ons hoofd,
indien men de hand aan hem slaat.
20 Indien u echter deze zaak van ons maar niet bekendmaakt,
dan namelijk zijn wij ontslagen van de eed aan u, die u ons hebt doen zweren.’
21 Zij nu zei:
‘Volgens uw woorden, zo is dit.
Zij liet hen gaan en zij gingen
en zij bond het scharlakenrode koord aan het venster.
22 Zij gingen en kwamen in het gebergte
en bleven daar drie dagen, totdat de achtervolgers teruggekeerd waren.
De achtervolgers zochten de hele weg af, maar vonden niets.
23 Toen keerden de twee mannen terug,
ze daalden van het gebergte af,
staken over en kwamen bij Jozua, de zoon van Nun,
en zij vertelden hem al hun bevindingen.
24 Zij zeiden tot Jozua:
‘JHWH heeft het gehele land in onze hand gegeven,
ja zelfs sidderen voor ons alle inwoners van het land.’